

Παναγία της Ασίνου
REPUBLIC OF CYPRUS
DEPUTY MINISTRY OF TOURISM

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΣΙΝΟΥ
Ἡ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΦΟΡΒΙΩΤΙΣΣΑΣ

Ἡ καμαροσκέπαστη, με δεύτερη ξύλινη στέγη εκκλησία της Παναγίας της Ασίνου, που βρίσκεται κοντά στο χωριό Νικητάρι, είναι ὅ,τι απέμεινε ἀπὸ το Μοναστήρι της Παναγίας των Φορβίων, γι' αὐτὸ και το ὄνομά της: Φορβιώτισσα. Για την ονομασία αὐτή, ἀντλούμε πληροφορίες ἀπὸ ἐπιγραφές που υπάρχουν σε τοιχογραφίες του ναοῦ.

Σε μια τέτοια ἐπιγραφή που ἀναγράφεται σε τοιχογραφία πάνω ἀπὸ την εἴσοδο που οδηγεί ἀπὸ τον νάρθηκα στον ναό, ἡ Παναγία ἀποκαλεῖται: «Φορβιώτισσα».

Ἡ Μονή της Παναγίας των Φορβίων λοιπόν, ιδρύθηκε το 1099, ἀπὸ τον μάγιστρο Νικηφόρο Ἰσχύριο, μετέπειτα μοναχὸ Νικόλαο, ο οποίος ἔλαβε θεῖο μήνυμα για την ἀνέγερση του ναοῦ, μετὰ τον θάνατο της συζύγου του.

Ἀρκετές πληροφορίες για τη Μονή, την ἀνέγερση και την εἰκονογράφησή της, παίρνουμε ἀπὸ τις τοιχογραφίες που υπάρχουν στον ναό.

Ο ναὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τον νάρθηκα στα δυτικά και τον κυρίως ναό.

Στεκόμαστε στα δυτικά του ναοῦ για να εἰσέλθουμε ἀπὸ τη δυτικὴ εἴσοδο, που βρίσκεται στο κέντρο περίπου της πλευράς του νάρθηκα. Τα παράθυρα εἶναι λιγοστά, ἓνα στη δυτικὴ πλευρά και τρία στην ἀνατολική, στην ἀψίδα του Ἱεροῦ.

Όπως θα έχετε διαπιστώσει, από εδώ που βρισκόμαστε, στο εξωτερικό μέρος του ναού, το μόνο κτίριο που διασώζεται από τη Μονή, είναι ο ναός τον οποίο περιγράφουμε.

Ο ναός λοιπόν αυτός είναι ορθογώνιος, καμαροσκέπαστος και μονόκλιτος. Όταν βρίσκεστε στο εσωτερικό μέρος του κυρίως ναού θα δείτε ότι αυτός καλύπτεται από καμάρα η οποία στηρίζεται από τον νότιο και τον βόρειο τοίχο.

Οι τοίχοι του ναού είναι κτισμένοι εξ' ολοκλήρου με πέτρα από την οροσειρά του Τροόδου, ακανόνιστου σχήματος, επιχρισμένοι στο εξωτερικό μέρος (εκτός από τον νάρθηκα). Τμήματα των επιχρισμένων επιφανειών, διασώζονται σε διάφορα μέρη.

Ο νάρθηκας, όπως μαρτυρεί η αναθηματική (αφιερωματική) επιγραφή, προστέθηκε στα τέλη του 12^{ου} αιώνα και καλύπτεται από φουρνικό τρούλλο.

Ο ναός είχε στην αρχή τρεις εισόδους, μία στη δυτική πλευρά, που πρέπει να ήταν και η κύρια και άλλες δύο, στην βόρεια και νότια πλευρά αντίστοιχα. Η τελευταία έκλεισε και τοιχογραφήθηκε λίγο μετά την επέμβαση αυτή.

Ο νάρθηκας τοιχογραφήθηκε αρχικά στα τέλη του 12^{ου} αιώνα, ακριβώς μετά την ανοικοδόμηση. Μέρος των τοιχογραφιών καλύφθηκε μεταγενέστερα με τοιχογραφίες του 14^{ου} αιώνα, όπως η τοιχογραφία του Αγίου Γεωργίου, έφιππου, στη νότια αψίδα του νάρθηκα. Αξιοσημείωτη είναι η στρογγυλή ασπίδα του αγίου, που είναι διακοσμημένη με μισοφέγγαρο και σταυρό σε έναστρο ουρανό.

Η πιο παλιά τοιχογραφία στον νάρθηκα είναι η Παναγία η Φορβιώτισσα με τον Χριστό σε μετάλλιο μπροστά της.

Στο τεταρτοσφαίριο απεικονίζεται η Παναγία με δωρητές.

Η Δευτέρα Παρουσία καλύπτει μεγάλο μέρος του νάρθηκα, και στα σφαιρικά τρίγωνα απεικονίζονται οι Απόστολοι.

Στο δυτικό τόξο πάνω από την είσοδο απεικονίζεται η Παναγία με δωρητές.

Στο δυτικό τόξο πάνω από την είσοδο απεικονίζεται η Ετοιμασία του Θρόνου και αριστερά ο Αδάμ και η Εύα. Στο βόρειο τόξο είναι ζωγραφισμένος ο χορός των Οσίων και των Ιεραρχών, στην αψίδα η προσωποποίηση της γης και της θάλασσας και πιο κάτω ο Παράδεισος, με τον Απόστολο Πέτρο να κρατά το κλειδί του Παραδείσου. Στο νότιο τόξο έχουμε τις τιμωρίες των αμαρτωλών, σκηνές από την Κόλαση.

Στα βόρεια της εισόδου, μεταξύ του νάρθηκα και του ναού, απεικονίζεται η Θεοτόκος Ελεούσα, νότια ο Χριστός Ελεήμων, και στο ανατολικό τόξο οι Προφήτες Ζαχαρίας και Ησαΐας.

Στον νάρθηκα συναντούμε διάφορες τοιχογραφίες αναθηματικού χαρακτήρα, καθώς και τοιχογραφίες αγίων.

Μέρος του αρχικού ναού ξαναχτίστηκε, μετά από καταστροφές και φθορές που υπέστη κατά καιρούς και γι' αυτό κάποια μέρη διαφέρουν από την αρχική

κατασκευή, όπως για παράδειγμα η διεύρυνση και ενίσχυση της αγίδας του ιερού και η ανακατασκευή το 1959 της αρχικής ξύλινης στέγης, που κάλυπτε μόνο τον κυρίως ναό, ενώ σήμερα καλύπτει και τον νάρθηκα.

Αναφορικά με την πολύ εντυπωσιακή τοιχογράφηση του ναού, πρέπει να πούμε ότι αυτή έγινε σε διάφορες περιόδους και από διαφορετικούς ζωγράφους.

Όταν κοιτάξετε την κτητορική επιγραφή στην τοιχογραφία των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο νοτιοδυτικό τυφλό τόξο του τοίχου, στα δεξιά της δυτικής εισόδου του κυρίως ναού, αναγράφεται ότι ο ναός τοιχογραφήθηκε τον 12^ο αιώνα και συγκεκριμένα το έτος 1105/6 με δωρεά του Μάγιστρου Νικηφόρου. Τοιχογραφίες της περιόδου αυτής θα δείτε στον δυτικό και ανατολικό τοίχο, στο δυτικό και ανατολικό τμήμα του νότιου και βόρειου τοίχου, και στην καμάρα πάνω από αυτά τα τμήματα.

Να σημειώσουμε ότι μερικές από τις πρώτες τοιχογραφίες έχουν επικαλυφθεί από νεότερες, ή έχουν επιζωγραφισθεί.

Από τις τοιχογραφίες του 12^{ου} αιώνα, διασώζονται μερικές στο Ιερό, όπως η Μετάληψη των Αποστόλων, διάφοροι Ιεράρχες όπως ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, οι Βαρνάβας και Επιφάνιος, η Ανάληψη του Χριστού, ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, μεταξύ άλλων, επίσκοποι και προτομές Ιεραρχών σε μετάλλια, θαυμάσια δείγματα Κομνήνειας ζωγραφικής, που απηχούν την Τέχνη της Κωνσταντινούπολης απ' όπου πιστεύεται ότι καταγόταν ο ζωγράφος.

Μερικές από τις πρώτες τοιχογραφίες καταστράφηκαν, όταν ο ναός επισκευάστηκε, για καλύτερη στήριξη.

Στο τεταρτοσφαίριο της αψίδας του Ιερού Βήματος απεικονίζεται η Θεοτόκος Παντάνασσα, ανάμεσα στους δύο αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ.

Στο μέτωπο της αψίδας, ζωγραφίστηκε τον 14^ο αιώνα η Θυσία του Αβραάμ και ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός.

Στο ανατολικό τόξο απεικονίζεται ο Ιησούς Χριστός και δεξιά και αριστερά ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Κάτω από τον Αρχάγγελο Γαβριήλ βλέπουμε την αγία Άννα και κάτω από την Παναγία, τον άγιο Ιωακείμ. Στο εσωτερικό μέρος του τόξου απεικονίζονται τοιχογραφίες του 14^{ου} αιώνα με τους προφήτες Δαβίδ και Σολομώντα και πιο κάτω απεικονίζεται ένα διακοσμητικό μοτίβο και η αγία Ελένη.

Στο νότιο μισό μέρος της καμάρας έχουμε εικονογραφικό πρόγραμμα από τη ζωή του Χριστού, με τέσσερις σκηνές: τη Γέννηση και την Υπαπαντή πάνω, και τη Βάπτιση και τη Μεταμόρφωση κάτω.

Στο κεντρικό τυφλό τόξο πάνω από την είσοδο, βλέπουμε τοιχογραφία με τον κτήτορα της Εκκλησίας Νικηφόρο να προσφέρει τον ναό στην Παναγία, η οποία τον οδηγεί στον Χριστό που απεικονίζεται Ένθρονος και πλαισιωμένος από αγγέλους. Στην τοιχογραφία αναγράφεται η αφιέρωση του δωρητή Νικηφόρου στην Παναγία, η οποία του χάρισε όλα τα αγαθά που απόλαυσε στη ζωή του, και η επίκληση του σ' αυτή να τον προστατεύσει την Ημέρα της Κρίσεως.

Πίσω από τον κτήτορα Νικηφόρο απεικονίζεται η κόρη του Γεφύρα. Κάτω από την αναθηματική τοιχογραφία βρίσκεται η νότια είσοδος, στην ανατολική πλευρά της οποίας απεικονίζεται η Παναγία να κρατά τον Χριστό βρέφος και αριστερά και δεξιά της οι Αρχάγγελοι.

Στη δυτική της πλευρά απεικονίζεται ο Άγιος Γεώργιος.

Στο εσωτερικό μέρος του τόξου απεικονίζονται διάφοροι άγιοι, μεταξύ των οποίων και οι τρεις άγιοι Ομολογητές. Στο κέντρο του τόξου υπάρχει οκτάκτινος πέτρινος σταυρός και στο εσωτερικό του τόξου της νότιας εισόδου οι άγιοι Ανάργυροι.

Στο βόρειο μισό του κεντρικού μέρους της καμάρας παρουσιάζεται ακόμα ένα μέρος του εικονογραφημένου προγράμματος από τη ζωή του Ιησού, και συγκεκριμένα η Προδοσία, ο Ελκόμενος στον Σταυρό, η Σταύρωση, ο Ενταφιασμός.

Στο κεντρικό βόρειο τόξο παρουσιάζονται οι Μυροφόρες μπροστά στον Κενό Τάφο και η Κάθοδος στον Άδη (Εις Άδου Κάθοδος).

Οι τοιχογραφίες αυτές είναι διαφορετικής τεχνοτροπίας από αυτές του νάρθηκα. Διαφέρουν και στο σχέδιο και στα χρώματα . Οι επιδράσεις σ' αυτές από τη Δύση είναι ευδιάκριτες.

Συνεχίζοντας στο κέντρο του τόξου, υπάρχει Κοινωνία αγίων, τοιχογραφίες του 14^{ου} αιώνα. Στον αριστερό ορθοστάτη ο Άγιος Νικηφόρος είναι μεταγενέστερης περιόδου.

Στο κέντρο της ανατολικής πλευράς του δυτικού τόξου απεικονίζεται το Άγιο Μανδήλιο, στο νότιο μισό ο Μωυσής και πιο κάτω Κοινωνία αγίων.

Στο εσωτερικό του τόξου απεικονίζονται οι Προφήτες Ησαΐας και Ιερεμίας.

Στο δυτικό τμήμα της καμάρας απεικονίζεται η Πεντηκοστή και στο Κέντρο, σε μετάλλιο, η Ετοιμασία του Θρόνου.

Στη νότια πλευρά, πιο κάτω, απεικονίζεται η Ανάσταση του Λαζάρου, και πιο κάτω οι άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη.

Στη βόρεια πλευρά της καμάρας απεικονίζεται ο Νιπτήρας και στο δυτικό τυφλό τόξο του βόρειου τοίχου οι Σαραντα Μάρτυρες. Αριστερά τους ο άγιος Σάββας και δεξιά τους ο άγιος Νικήτας.

Ψηλά στον δυτικό τοίχο απεικονίζονται η Βαΐοφόρος και ο Μυστικός Δείπνος και πιο κάτω η Κοίμηση της Θεοτόκου.

Μέσα στο Ιερό Βήμα κάτω από την τοιχογραφία των Εισοδίων της Θεοτόκου, έχουμε μια μοναδική τοιχογραφία του 17^{ου} αιώνα που παρουσιάζει τον Χριστό Εμμανουήλ μέσα σε Άγιο Ποτήριο.

Μέσα στο ναό σώζεται το ξυλόγλυπτο εικονοστάσι του 16^{ου} αιώνα, καθώς και οι εικόνες Αγίων της ίδιας εποχής που βρίσκονται στη θύρα του Ιερού Βήματος. Οι τέσσερις σημαντικές εικόνες της Εκκλησίας της Ασίνου είναι του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (12^{ου} αιώνα), της Παναγίας (13^{ου} αιώνα), του αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή (14^{ου} – 15^{ου} αιώνα), και του Αποστόλου Πέτρου (15^{ου} αιώνα).

Στην επίσκεψη σας στην Εκκλησία της Ασίνου αξίζει να περιεργαστείτε την κάθε τοιχογραφία / σκηνή, η τεχνοτροπία και οι χρωματισμοί της οποίας θα σας εντυπωσιάσουν.